

IKKINCHI JAHON URUSHI QAHRAMONLARINING BUGUNGI AVLOD
TARBIYASIDAGI O'RNI

Pulatov Baxodir Abduraupovich

Farg'ona davlat universiteti Harbiy ta'lim fakulteti

Maxsus tayyorgarlik sikli boshlig'i, dotsent

Axmadjonov Shoxruxbek Baxromjon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti Harbiy ta'lim fakulteti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Ikkinchi jahon urushi qahramonlarining bugungi avlod tarbiyasidagi o'rni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Qahramonlik tushunchasining pedagogik va psixologik mohiyati, tarixiy xotira hamda milliy tarbiya o'rtasidagi uzviy bog'liqlik yoritilgan. Shuningdek, urush yillarida jasorat ko'rsatgan O'zbekistonlik qahramonlarning faoliyati yoshlar ongida vatanparvarlik, burch hissi, sabr-matonat va insonparvarlik fazilatlarini shakllantirishdagi ahamiyati ochib berilgan. Maqolada zamonaviy ta'lim tizimi, oila va tarixiy xotiraning tarbiyaviy imkoniyatlari tahlil qilinib, globallashuv sharoitida milliy o'zlikni saqlashda qahramonlik merosining dolzarbligi asoslab berilgan.*

Kalit so'zlar: *Ikkinchi jahon urushi, qahramonlik, tarixiy xotira, vatanparvarlik, milliy tarbiya, yoshlar tarbiyasi, jasorat, fidoyilik, ma'naviy meros, milliy o'zlik, tarbiyaviy ta'sir.*

KIRISH

Ikkinchi jahon urushi (1939–1945) insoniyat tarixidagi eng dahshatli va ayni paytda eng ulug'vor sahifalardan birini tashkil etadi. Bu urushda millionlab odamlar nafaqat o'z hayotini, balki kelgusi avlodlar uchun tinch osmon va ozod hayotni ham qurbon qildi. Ushbu tarixiy fojia va jasoratning birlashgan manzarasi bugungi kunda ham o'z tarbiyaviy kuchini yo'qotmagan. Aksincha, globallashuv, axborot oqimlari va qadriyatlar ko'pligi hukm surgan hozirgi davrda urush qahramonlarining hayot yo'li va fidoyilik namunalari yoshlar tarbiyasida yanada muhim o'rin egallamoqda.

Zamonaviy jamiyatda yoshlarning milliy ong, vatanparvarlik va insoniy burch haqidagi tasavvurlari birmuncha yuzaki tus ola boshlashi xavfi sezilmoqda. Shu bois, tarixiy xotirani tarbiya vositasi sifatida faol qo'llash zaruriyati kundan-kunga ortib bormoqda. Qahramon shaxslarning hayot tarzi, ularga xos jasorat, sabr-matonat va fidoyilik sifatleri yoshlarga ibrat maktabi bo'lib xizmat qiladi. Ushbu ibrat esa shunchaki tarixiy ma'lumot emas, balki tarbiyaviy ta'sir kuchiga ega tirik namuna hisoblanadi.

ASOSIY QISM

Qahramonlik tushunchasi insoniyat tafakkurida eng yuksak axloqiy hodisalardan biri sifatida talqin etiladi. Har qanday tarixiy davrda jamiyat o'z taraqqiyoti va ma'naviy barqarorligini qahramon shaxslar faoliyati bilan bog'lagan. Chunki qahramonlik insonning shaxsiy manfaatlardan voz kechib, xalq, Vatan va jamiyat manfaatlarini ustuvor qo'ya olish qobiliyatida namoyon bo'ladi. Shu jihatdan qahramonlik oddiy jasorat emas, balki yuksak ma'naviy ong va kuchli irodaning mahsuli hisoblanadi.

Falsafiy nuqtai nazardan qahramonlik fenomeni jamiyatning ma'naviy ehtiyojlari bilan chambarchas bog'liqdir. Jamiyat murakkab tarixiy sinovlarga duch kelgan davrlarda qahramon

shaxslar xalqni ruhlantiruvchi, ijtimoiy birdamlikni mustahkamlovchi kuch sifatida maydonga chiqadi. Ayniqsa, Ikkinchi jahon urushi yillarida insoniyat oldida turgan eng katta xavf – fashizmga qarshi kurash jarayonida qahramonlik butun dunyo xalqlarining ozodlik va tinchlik uchun kurash ramziga aylandi.

Sharq mutafakkirlari ham qahramonlikni inson kamolotining muhim mezoni sifatida baholaganlar. Alisher Navoiy asarlarida mardlik, fidoyilik, vafodorlik va xalq manfaatiga xizmat qilish komil insonning asosiy sifatlari sifatida talqin etiladi. Mazkur qarashlar bugungi yoshlar tarbiyasida ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan bo'lib, qahramonlikni ma'naviy tarbiya vositasi sifatida o'rganishning nazariy asosini tashkil qiladi.

Shuningdek, zamonaviy pedagogik va psixologik tadqiqotlarda qahramonlik obrazlarining yoshlar ongiga ta'siri alohida o'rganiladi. Chunki tarixiy qahramonlar yoshlarning dunyoqarashi, ijtimoiy pozitsiyasi va ma'naviy qadriyatlarini shakllanishida muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

Ikkinchi jahon urushi va O'zbekiston xalqining tarixiy jasorati

Ikkinchi jahon urushi O'zbekiston xalqi hayotida ham chuqur iz qoldirgan tarixiy voqea hisoblanadi. Urush yillarida respublikadan yuz minglab insonlar frontga safarbar etildi. Ularning aksariyati og'ir janglarda qatnashib, Vatan ozodligi va insoniyat tinchligi yo'lida fidokorona kurash olib bordilar.

Urush nafaqat frontdagi janglar, balki front ortidagi mehnat bilan ham xarakterlanadi. O'zbekiston hududi urush davrida muhim strategik hududlardan biriga aylandi. Bu yerga ko'plab sanoat korxonalarini evakuatsiya qilinib, qisqa muddat ichida harbiy mahsulot ishlab chiqarish yo'lga qo'yildi. Ayollar, keksalar va yoshlarning tinimsiz mehnati front ehtiyojlarini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etdi. Shu tariqa o'zbek xalqi nafaqat jang maydonida, balki iqtisodiy va ma'naviy jihatdan ham g'alabaga ulkan hissa qo'shdi.

Ayniqsa, urush davrida xalqimizning insonparvarlik fazilatlarini yaqqol namoyon bo'ldi. O'zbekiston turli hududlardan evakuatsiya qilingan minglab yetim bolalar uchun mehr va muruvvat maskaniga aylandi. Shoahmad Shomahmudov oilasi tomonidan turli millat vakillaridan bo'lgan yetim bolalarning asrab olinishi xalqimizning bag'rikenglik va insonparvarlik an'analari butun dunyoga namoyish etdi. Mazkur tarixiy tajriba bugungi yoshlarni millatlararo totuvlik va insoniylik ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekistonlik qahramonlarning jasorati va uning tarbiyaviy ahamiyati

Ikkinchi jahon urushi yillarida o'zbek xalqi orasidan ko'plab jasur harbiylar va qahramon shaxslar yetishib chiqdi. Ularning jang maydonlarida ko'rsatgan matonati bugungi kunda ham xalq xotirasida saqlanib kelmoqda. Ushbu qahramonlarning hayoti va faoliyati yosh avlod uchun nafaqat tarixiy ma'lumot, balki ma'naviy tarbiya manbai ham hisoblanadi.

Sobir Rahimov Ikkinchi jahon urushi davrida katta harbiy iste'dod va jasorat ko'rsatgan sarkardalardan biridir. U general-mayor unvoniga sazovor bo'lib, murakkab jangovar operatsiyalarda qo'shinlarni muvaffaqiyatli boshqargan. Sobir Rahimov obrazi yoshlarni jasorat, qat'iyat va Vatan oldidagi mas'uliyat ruhida tarbiyalashda muhim o'rin tutadi. Uning hayot yo'li shuni ko'rsatadiki, haqiqiy qahramonlik insonning og'ir vaziyatlarda ham o'z burchiga sodiq qolishida namoyon bo'ladi.

Shuningdek, Mamadali Topvoldiyev va Turg'un To'xtasinov kabi vatandoshlar ham jang maydonlarida mislsiz jasorat ko'rsatganlar. Ularning qahramonligi yoshlar qalbida milliy g'urur

va Vatanga sadoqat hissini shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Bundan tashqari, urush yillarida oddiy xalq vakillarining matonati ham alohida e'tiborga loyiqdir. Zulfiya Zokirovaning urushda besh nafar farzandidan ayrilgani holda sabr-toqat va iroda namunasini ko'rsatgani xalqimiz tarixidagi eng og'ir, ammo sharafli sahifalardan biri hisoblanadi. Bu kabi misollar yosh avlodni ruhiy bardoshlilik va sabr-matonat ruhida tarbiyalashda katta ahamiyatga ega.

Tarixiy xotira va milliy o'zlikning shakllanishi

Tarixiy xotira millat ma'naviy hayotining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. U xalqning o'tmishi, qahramonlari va tarixiy tajribasini avloddan-avlodga yetkazish orqali milliy o'zlikni shakllantiradi. Tarixiy xotirasiz milliy ong va milliy g'urur rivojlanmaydi.

Fransuz sotsiologi Moris Albvaks tomonidan ishlab chiqilgan "jamoaviy xotira" nazariyasiga ko'ra, jamiyat o'z tarixini eslab turish orqali o'zining ma'naviy yaxlitligini saqlab qoladi. Shu jihatdan Ikkinchi jahon urushi qahramonlari xotirasini e'zozlash bugungi kunda ham muhim ijtimoiy-ma'naviy vazifa hisoblanadi.

Tarixiy xotiraning yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati shundaki, u yoshlarda o'z xalqiga mansublik hissini kuchaytiradi. Qahramonlar hayoti haqidagi hikoyalar, tarixiy hujjatlar, muzeylar va memorial majmualar yoshlarning tarixga bo'lgan qiziqishini oshiradi hamda ularda milliy qadriyatlarga hurmat tuyg'usini shakllantiradi.

Bugungi globallashuv sharoitida turli mafkuraviy tahdidlar kuchayib borayotgan bir davrda tarixiy xotirani saqlash yoshlarning ma'naviy immunitetini mustahkamlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Chunki o'z tarixini chuqur anglagan yosh avlod yot g'oyalar ta'siriga kamroq beriladi.

Qahramonlik obrazlarining psixologik-pedagogik ta'siri

Psixologiya fanida shaxs kamolotida namuna omilining ahamiyati alohida ta'kidlanadi. Albert Banduraning ijtimoiy o'rganish nazariyasiga ko'ra, inson o'z xulq-atvorini ko'proq kuzatish va taqlid qilish orqali shakllantiradi. Shu sababli tarixiy qahramonlar yoshlar uchun kuchli psixologik namuna vazifasini bajaradi.

Urush qahramonlarining jasorati, matonati va insonparvarligi yoshlarning emotsional dunyosiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, o'smirlik davrida ideal shaxs obraziga ehtiyoj yuqori bo'lgani sababli qahramonlik timsollari tarbiyaviy jihatdan katta ahamiyat kasb etadi. Qahramonlarga taqlid qilish orqali yoshlar o'zida iroda, sabr-toqat, jasorat va mas'uliyat kabi sifatlarni shakllantiradi.

Pedagogik nuqtai nazardan qaralganda, qahramonlik mavzusini faqat tarixiy fakt sifatida emas, balki ma'naviy qadriyat sifatida o'qitish muhimdir. Chunki quruq ma'lumot yoshlar ongida chuqur iz qoldirmaydi. Aksincha, real inson taqdiri, hayotiy voqealar va tarixiy dramatism orqali berilgan tarbiya kuchliroq ta'sir ko'rsatadi.

Shu sababli zamonaviy ta'lim tizimida tarixiy-badiiy adabiyotlar, hujjatli filmlar, muzey ekskursiyalari va interaktiv metodlardan foydalanish qahramonlik mavzusining tarbiyaviy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Zamonaviy yoshlar tarbiyasida tarixiy xotiraning o'rni

Tarixiy xotira jamiyatning ma'naviy xavfsizligini ta'minlovchi muhim omillardan biridir. O'z tarixini unutgan xalqning kelajagi ham zaiflashadi. Shu sababli bugungi ta'lim tizimida tarixiy xotirani saqlash va uni yoshlar ongiga singdirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Maktab va oliy ta’lim muassasalarida urush qahramonlari haqidagi ma’lumotlarni zamonaviy pedagogik usullar asosida o‘qitish muhimdir. Xususan, hujjatli filmlar, tarixiy spektakllar, muzey ekskursiyalari va virtual loyihalar yoshlarning mavzuga bo‘lgan qiziqishini oshiradi.

Bundan tashqari, “Xotira va qadrlash kuni” tadbirlarining o‘tkazilishi yoshlarning ajdodlar jasoratiga hurmat ruhida tarbiyalanishiga xizmat qiladi. Bu esa tarixiy xotiraning uzluksiz davom etishini ta’minlaydi.

XULOSA

Ikkinchi jahon urushi qahramonlarining bugungi avlod tarbiyasidagi o‘rni beqiyosdir. Ular yoshlar uchun jasorat, fidoyilik, vatanparvarlik va insonparvarlik timsoli hisoblanadi. Qahramonlarning hayoti va faoliyati orqali yosh avlod qalbida milliy g‘urur, Vatanga muhabbat va burch hissi shakllanadi.

Maqolada qahramonlikning tarbiyaviy mohiyati, tarixiy xotira va milliy tarbiya o‘rtasidagi bog‘liqlik, o‘zbekistonlik qahramonlarning jasorati hamda zamonaviy ta’lim tizimining bu boradagi ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilindi.

Globalashuv sharoitida milliy o‘zlikni saqlash va yoshlarni ma’naviy barkamol etib tarbiyalashda Ikkinchi jahon urushi qahramonlari merosi muhim tarbiyaviy vosita bo‘lib qoladi. Ularning xotirasi xalqning ma’naviy boyligi va kelajak avlod uchun yuksak ibrat manbai hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy tiklanishdan — milliy yuksalish sari. — Toshkent: O‘zbekiston, 2020.
2. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat — yengilmas kuch. — Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
3. Usmonov Q. O‘zbekiston tarixi. — Toshkent: Sharq, 2021.
4. Aristotel. Nikomax etikasi. — Moskva: Mysl, 1983.
5. Albvaks M. Jamoaviy xotira. — Moskva: Novoe izdatelstvo, 2007.
6. Bandura A. Ijtimoiy o‘rganish nazariyasi. — Prentice Hall, 1977.
7. Suxomlinskiy V.A. Bolaga yurak mehr-muhabbatini bering. — Toshkent: O‘qituvchi, 1986.
8. Gegel G.V.F. Ruh fenomenologiyasi. — Moskva: Nauka, 2000.
9. Askarov A.A. Ikkinchi jahon urushi va O‘zbekiston. — Toshkent: O‘zbekiston, 2015.
10. Nishonova O.T. Vatanparvarlik tarbiyasining nazariy asoslari. — Toshkent: Akademiya, 2019.